

ลดทอน \neq ยาบ้า โทษทางอาญา ถูกกฎหมาย

โดย ดร.นพ. อุดมศักดิ์ แซ่โจ้ว
แผนงานภาคีวิชาการสารเสพติด (ภวส.)
สำนักวิชาแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

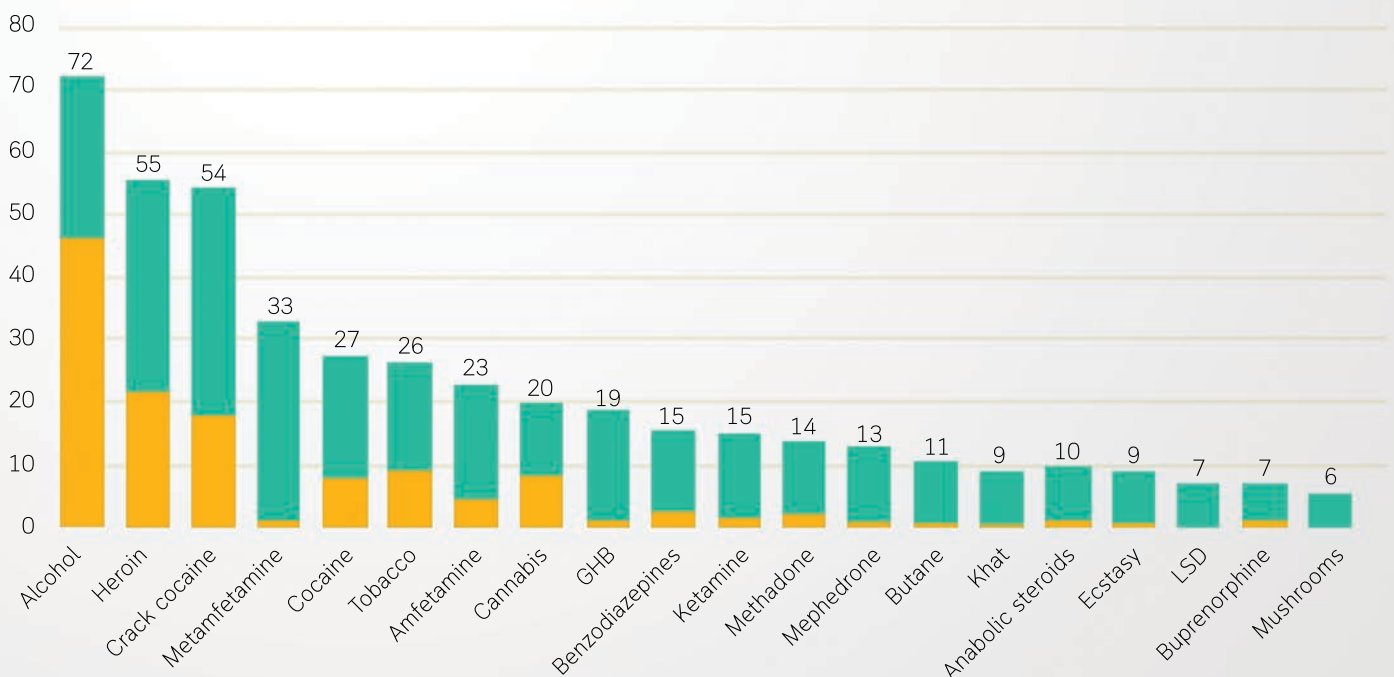

ประเด็นที่ท่าน รัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรม หยิบยกขึ้นมาเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายยาเสพติด ซึ่งเป็นเรื่องสืบเนื่องมาจากที่ประชุม **UNGASS 2016** ทำให้เกิดกระแสฮือฮาขึ้นในสังคมไทยไม่น้อย เนื่องจากการตีความ และตีข่าวว่าจะทำให้ยาบ้าถูกกฎหมาย มีขายตามร้านสะดวกซื้อทั่วไป บทความนี้ มุ่งหมายที่จะอธิบายเหตุผลของนโยบายยาเสพติดที่ได้รับความนิยม คือ ลดทอนโทษทางอาญา (decriminalization) ซึ่งน่าจะเป็นประเด็นที่แท้จริงที่ท่าน สมต. ได้หยิบยกขึ้นมา

ผลจากฤทธิ์ของยาเสพติดอาจจะเกิดได้ทั้งต่อตัวผู้เสพเอง เช่น ผลเสียต่อสุขภาพจากสารเคมี ในยา ผลเสียจากพฤติกรรมติดสารเสพติด และอันตรายต่อผู้อื่น เช่น การขาดความยับยั้งชั่งใจหรือ เกิดประสาหลอนแล้วทำร้ายผู้อื่น เป็นต้น จากเหตุที่การเสพยาเสพติดสามารถส่งผลเสียต่อผู้อื่น ในสังคมได้ จึงจำเป็นต้องมีมาตรการที่ปกป้องสังคมส่วนรวมจากพฤติกรรมของผู้เสพยา

มาตรการที่สังคมนำมาใช้มักจะอยู่ในรูปแบบมาตรการทางกฎหมายนำมาใช้เพื่อลดการใช้ยาเสพติดและลดผลกระทบจากการเสพติดที่อธิบายไปข้างต้น แม้กระทั่งยาเสพติดที่ไม่ผิดกฎหมาย เช่น บุหรี่ และแอลกอฮอล์ ก็มีมาตรการทางกฎหมายเพื่อควบคุมการใช้ เช่น การมีระดับภาษีที่สูงเป็นพิเศษ การจำกัดพื้นที่ในการสูบบุหรี่ การจำกัดเวลาในการซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เป็นต้น ส่วนยาเสพติดที่ผิดกฎหมายนั้นมีการปราบปรามทำลายแหล่งผลิต ป้องกันการนำเข้า-ส่งออก การจับกุมและลงโทษผู้เสพและผู้ขาย ซึ่งการบังคับใช้กฎหมายต้องการทรัพยากรทั้งแรงงานและเวลาของเจ้าหน้าที่ตำรวจ อัยการ ศาล รวมทั้งสถานที่คุมขังผู้กระทำความผิด เหล่านี้ถือเป็นต้นทุนของการบังคับใช้กฎหมาย และถือเป็นความสูญเสียของสังคมสืบเนื่องจากยาเสพติด

การบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวข้างต้นจะถือได้ว่าคุ้มค่าก็ต่อเมื่อ ผลได้จากการลดลงของผู้ใช้ยาเสพติดสูงกว่าต้นทุนของการบังคับใช้กฎหมายในช่วงทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา การทำสงครามกับยาเสพติด (**war on drugs**) หรือการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดในระดับสูงสุดที่เกิดขึ้นในหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทยมีผู้เสียชีวิต และต้องติดคุกจำนวนมากจากนโยบายนี้ ทำให้เริ่มมีการตั้งข้อสังเกตว่า ต้นทุนของการบังคับใช้กฎหมายแบบเข้มข้นอาจจะสูงกว่าผลได้จากการลดลงของผู้เสพยา โดยเฉพาะการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มข้นกับยาเสพติดกลุ่มที่มีผลเสียจากฤทธิ์ยาไม่มากนัก

แผนภาพที่ 1. อันตรายจากยาเสพติดแต่ละชนิด (Nutt, King, Phillips, & Independent Scientific Committee on, 2010)

หากพิจารณาข้อมูลด้านผลเสียจากยาเสพติดแต่ละชนิดพบว่า ยาเสพติดที่ถูกกฎหมายอย่าง แอลกอฮอล์ และบุหรี่ กลับมีระดับอันตรายต่อทั้งผู้เสพ และต่อผู้อื่นมากกว่ายาเสพติดผิดกฎหมาย หลายๆ ชนิดตาม**แผนภาพที่ 1** โดยเฉพาะแอลกอฮอล์เป็นสิ่งเสพติดที่ก่อให้เกิดอันตรายโดยรวมสูงที่สุด และก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้อื่นสูงที่สุดอีกด้วยหากการกำหนดโทษทางกฎหมายอ้างอิงระดับอันตรายจากยา แอลกอฮอล์ก็ควรเป็นสิ่งเสพติดที่ได้รับโทษทางกฎหมายสูงสุด แต่ในความเป็นจริงแอลกอฮอล์กลับเป็นสิ่งเสพติดที่ถูกกฎหมาย ข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่าการกำหนดโทษทางกฎหมายยาเสพติดไม่ได้สอดคล้องไปกับระดับผลกระทบจากยาเสพติดที่แท้จริง

เมื่อสารเสพติดที่ผิดกฎหมายบางชนิดมีอันตรายน้อยกว่ายาเสพติดถูกกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มข้นต่อสารเสพติดกลุ่มที่มีอันตรายน้อยจึงทำให้ต้นทุนของการบังคับใช้กฎหมายมีแนวโน้มสูงกว่าผลได้จากการบังคับใช้กฎหมาย จึงทำให้มีการเคลื่อนไหวเพื่อจะทำให้ยาเสพติดบางชนิดถูกกฎหมาย (legalization) เช่น กัญชา เนื่องจากมีผลเสียโดยรวมค่อนข้างน้อย สำหรับยาเสพติดที่มีผลเสียมาก เช่น methamphetamine หรือ ยาบ้า การเคลื่อนไหวก็จะเป็นไปในแนวทาง “การลดโทษทางอาญา (decriminalization)” ซึ่งมีหลักการ คือ เน้นการลดโทษให้แก่ “ผู้เสพ” สำหรับผู้เสพหรือเสพจนมีปัญหาทางสุขภาพก็ให้เข้ากระบวนการบำบัดรักษาด้วยเนื่องจากถือว่าเป็น “ผู้ป่วย” สำหรับผู้ค้ายังคงได้รับโทษทางอาญาเช่นเดิม ทั้งการลดโทษทางอาญา และการทำให้ถูกกฎหมายนั้น ถือเป็นค่านิยมใหม่ของมาตรการทางสังคมที่นำมาใช้กับการจัดการปัญหายาเสพติดที่ถูกนำมาใช้ในหลายประเทศ เช่น บางรัฐของอเมริกา ออสเตรเลีย และโปรตุเกส เป็นต้น (Eastwood, Fox, & Rosmarin, 2016) ความวิตกกังวลของการนำนโยบายลดโทษทางอาญามาใช้ คือ การเกิดการระบาดของยาเสพติด และผลกระทบต่อยาเสพติดต่อสังคมที่เพิ่มมากขึ้น

นโยบายลดโทษทางอาญาในประเทศโปรตุเกสเป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจเนื่องจากนโยบายนี้มีผลให้เกิดการลดโทษทางอาญาสารเสพติดทุกชนิดแก่ผู้เสพ และครอบครองเพื่อการเสพในปี 2001 ซึ่งแตกต่างจากประสบการณ์ของประเทศอื่นๆ ที่มักเป็นการลดโทษของสารเสพติดบางชนิดเท่านั้น โดยส่วนใหญ่จะเป็นกัญชาสถิติของประเทศโปรตุเกสพบว่า หลังการดำเนินนโยบายลดโทษทางอาญาความชุกของการใช้ยาเสพติดโดยรวมเพิ่มขึ้นยาเสพติดที่มีอัตราการใช้เพิ่มขึ้น คือ กัญชา ซึ่งเป็นยาเสพติดที่มีอันตรายน้อย ส่วนยาเสพติดที่มีอันตรายมากอย่างเฮโรอีนกลับมีอัตราการใช้ลดลง อัตราการตายจากยาเสพติดหลังการดำเนินนโยบายนั้นลดลงไปมากกว่าครึ่งหนึ่ง (Hughes & Stevens, 2007) แสดงให้เห็นว่านโยบายลดโทษทางอาญาแม้จะไม่ได้ช่วยลดจำนวนผู้ใช้ยา แต่สามารถลดอันตรายจากการเสพยาเสพติดลงได้มาก

สำหรับแง่มุมของการใช้บังคับกฎหมาย พบว่า อัตราการจับกุมผู้เสพนั้นลดลงจนแทบเป็นศูนย์ โดยเปลี่ยนเป็นการส่งต่อผู้เสพเพื่อการบำบัดรักษาแทนซึ่งอาจจะเป็นเหตุผลหนึ่งของการลดลงของอัตราการตายของผู้เสพ ในขณะที่อัตราการจับกุมผู้ค้ายาเพิ่มขึ้น 11% จำนวนนักโทษจากการเสพยา ลดลงประมาณ 20% นี่เป็นตัวบ่งชี้ว่าทรัพยากรที่ต้องนำมาใช้ในการบังคับใช้กฎหมายยาเสพติดนั้นลดลง

โดยสรุป นโยบายลดโทษทางอาญาให้แก่ผู้เสพยาเสพติดเป็นมาตรการที่กำลังได้รับความนิยมในหลายประเทศ เนื่องจากการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มข้นในแบบแนวทางเดิม อาจจะทำให้ผลได้ที่ไม่คุ้มเสีย จากประสบการณ์ของประเทศโปรตุเกสผลของการใช้นโยบายลดโทษทางอาญา ส่งผลให้อัตราการเสพยาเพิ่มขึ้น แต่พฤติกรรมการเสพเปลี่ยนไปเป็นการเสพยาเสพติดที่มีอันตรายน้อย อัตราการตายจากยาเสพติดลดลงมาก และต้นทุนของการบังคับใช้กฎหมายลดลงมากเช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ดีหากมีการนำนโยบายนี้มาใช้ในประเทศไทยจะต้องเน้นย้ำให้ชัดว่าเป็นการลดโทษทางอาญาให้แก่ “ผู้เสพ” เป็นหลัก ผู้ค้าต้องยังคงได้รับโทษหนักรัฐจะต้องมีการจัดสรรทรัพยากรมาให้แก่หน่วยงานที่รับผิดชอบ บำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติดเพิ่มขึ้นเพื่อรองรับจำนวนผู้ป่วยที่เพิ่มขึ้นจากการใช้นโยบาย รวมทั้งต้องมีการติดตามอัตราการใช้ยาเสพติด พฤติกรรมของผู้เสพอย่างใกล้ชิด เนื่องจากพฤติกรรมการใช้สารเสพติดมีความแตกต่างกันในผู้เสพที่อยู่ต่างวัฒนธรรม และมีระดับความยากง่ายในการเข้าถึงยาเสพติดแต่ละประเภทแตกต่างกัน เพื่อประเมินว่าการนำนโยบายลดโทษทางอาญา (decriminalization) มาใช้ในประเทศไทยเป็นการได้ที่คุ้มเสียหรือไม่?